later. A total of over 5000 finds were catalogued, mostly 16th – mid-17th-century stove tile fragments, sherds of 15th–18th-century ceramic vessels, domestic animal bones, and leather but also 16th–21st-century coins, a large part of which consisted of John II Casimir shillings.

Algirdas Žalnierius,
Dainius Balčiūnas

Sklypas Gimnazijos gatvėje 2–4 / Šv. Gertrūdos gatvėje 17

Tyrinėtas sklypas yra Kauno senamiesčio R dalyje, 36 kvartalo ŠV kampe. Iš Š kvartalą riboja Šv. Gertrūdos, iš PR – Vilniaus ir iš V – Gimnazijos gatvės. Tai Kauno senamiesčio R priemiestis. Šiame sklype kieme planuojama statyti 650 m² ploto požeminį garažą (1 pav.).

Ši senamiesčio teritorija nuo dabartinės J. Jablonskio gatvės iki liuteronų kapinių, buvusių 35 kvartale už Vilniaus gatvės, priklausė dominikonams, čia buvo vienuolyno daržai (*Kauno paminklų restauravimo projektavimo instituto archyvas*, K–1524, t. 4, p. 5). Iki XIX a. čia stovėjo tik dominikonų vienuolynas ir bažnyčia. Tyrinėtame sklype mūriniai ir mediniai pastatai pradėti statyti tik XIX a. viduryje. Caro valdžia dominikonų vienuolyną uždarė 1845 m., o miesto dūma, perėmusi vienuolyno žemę, bandė čia suformuoti pusapvalę mugių aikštę, tačiau sumanymas neįgyvendintas ir teritorija išparduota atskirais sklypais. Teritorijos P dalyje 1846 m. pradėtas statyti mūrinis 2 aukštų namas su priestatais, kuriame vėliau įsikūrė Kauno gubernatorius, o nuo 1919 m. Lietuvos Prezidentūra. Kvartalo Š dalyje 1847–1856 m. dviem etapais pastatytas dabartinis Šv. Gertrūdos g. 2–4 pastatas, po 1858 m. rekonstrukcijos įgavęs istorizmui būdingą U raidės planą. XIX a. II pusėje čia susidarė uždara valda, kuri visu perimetru užstatyta mūriniais ir mediniais pastatais. Kol buvo statoma Laisvės alėjoje esanti Aušros gimnazija, sklype esantys pastatai 1869–1881 m. išnuomoti moterų gimnazijai. Tarpukariu dalis pastato priklausė Kauno garbės piliečiui M. Žilinskui. Tarybiniais metais nugriauta Š

1 pav. Tyrimų vieta Kauno senamiesčio 36 kvartale. A. Žalnieriaus brėž.

Fig. 1. The excavation site in Block 36 of Kaunas Old Town.

2 pav. Kultūrinių sluoksnių pjūvis 4.
A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 2. Cross-section 4 of the cultural layers.

3 pav. Kultūrinių sluoksnių pjūvis 6.
A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 3. Cross-section 6 of the cultural layers.

korpuso dalis prie Šv. Gertrūdos gatvės ir P korpuso dalis prie Prezidentūros pastato.

1998 m. vykdant buvusios Prezidentūros pastato (Vilniaus g. 33) restauravimo ir statybos darbus, atlikti archeologiniai tyrimai (*LIIR*, f. 1, b. 3351). Iškasta 16 perkasų, iš viso tirta 120 m^2. Taip pat tyrinėta tiesiamo 52,6 m ilgio vandentiekio trasa. Užfiksuotas kultūrinis sluoksnis nuo 60 cm iki 2,2 m storio, žemiausia geologinių sluoksnių vieta nustatyta į ŠV nuo buvusio Prezidentūros pastato. Perkasose rasta tik fajansinių lėkščių šukių, būdingų XIX a. pabaigai – XX a. Vandentiekio trasoje, 1–22 m nuo Prezidentūros V sienos įžemis nepasiektas 2,5 m gylyje, čia rasti niveliaciniai pilko juodžemio, statybinių griuvenų, priesmėlio sluoksniai, greičiausiai

susidarę užpilant čia buvusią daubą. Prie Šv. Gertrūdos gatvės rastas apie 1975 m. nugriauto XIX a. pastato rūsio užpylimas.

2016 m. tvarkant Prezidentūros P fasado pamatus hidroizoliacijai, žvalgymus atliko A. Žalnierius (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 528). Žvalgymai vyko 44,4 m^2 plote, įžemio ir kultūrinių sluoksnių nerasta, jie perkasti 1998 m. išilgai fasado paklojus vamzdžius elektros ir ryšių kabeliams. 2019 m. pastatų Gimnazijos g. 2–4 / Šv. Gertrūdos g. 17 namų kieme žvalgomuosius tyrimus atliko V. Muralis (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 511). Buvo iškasti 4 šurfai, ištirtas 8,8 m^2 bendras plotas. Tyrimai vykdyti projektuojamo požeminio garažo ir fontano vietose. Šurfuose 1–3 įžemis pasiektas 2,1–2,2 m gylyje, virš jo susiklostę XVII–XIX a. kultūriniai sluoksniai. Šurfe 4 rastas XX a. II pusėje nugriauto pastato rūsio užpylimas. Rasta XVII–XVIII a. buitinės keramikos ir koklių šukių, geležinių vinių, Jono Kazimiero šilingas ir XIX–XX a. buitinių atliekų. Žvalgymai 2020 m. lapkričio mėnesį atlikti gręžiant polinius požeminio garažo pamatus (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 668). Žvalgymų metu ištirtas 85,5 m^2 plotas technologinėje 1,5 m pločio, 1–1,2 m gylio tranšėjoje. Stebint žemės darbus nustatyta, kad iki 1–1,2 m gylio kastose vietose yra supiltiniai arba permaišyti XIX–XX a. sluoksniai.

Sklypo Gimnazijos g. 2–4 / Šv. Gertrūdos g. 17 plotas yra 1470 m^2. Tyrinėto kiemo plotas iki 2020 m. pastatytos polių sienelės ir rostverko yra 719 m^2. Tačiau iki pirminio žemės paviršiaus ištirtas 642 m^2 plotas, nes prie Šv. Gertrūdos gatvės esančio fligelio R šono yra išlikęs skliautu perdengtas apie 76 m^2 ploto iki šiol naudojamas mūrinis rūsys. Archeologinių tyrimų metu atkastas tik jo pamatų išorinis perimetras nuo P pusės ir vėliau įrengto rūsio R siena. Tyrinėto sklypo kiemo paviršius tolygiai žemėjo P link ir buvo padengtas asfalto danga. Prie sklypo Š ribos kiemo paviršiaus yra H_{abs} 28,95–29,13 m, ties kiemo viduriu jo paviršius yra H_{abs} 28,32–28,52 m lygyje. Ties sklypo P riba kiemo paviršius yra H_{abs} 28,33–28,40 m lygyje.

Detaliųjų tyrinėjimų metu iškastos 6 įvairaus dydžio perkasos I–VI. Tyrimai pradėti sklypo P dalyje, iškasus stačiakampes perkasas I–IV, orientuotas R–V kryptimi**.** Perkasos V–VI iškastos prie centrinio pastato R ir Š fligelio. Didžiausia (184,4 m^2) perkasa VI iškasta tyrinėto sklypo ŠR dalyje, prie išlikusio skliautu perdengtu rūsio. Tyrimų metu užfiksuota 11 įvairaus ilgio kultūrinių sluoksnių pjūvių, kuriuose užfiksuota kultūrinių sluoksnių stratigrafija tyrinėto kiemo dalyse.

Ties tyrinėto sklypo P riba kultūrinio sluoksnio storis yra 2–2,05 m, jo H_{abs} yra 26,40 m, pirminį žemės paviršių sudaro oksiduotas priesmėlis. Toliau į Š pirminis žemės paviršius žemėja ir pjūvių 3–5 vietose pirminio įžemio paviršiaus H_{abs} yra 25,00–25,23 m. Kultūrinių sluoksnių pjūvių 6–7 vietose pirminis žemės paviršius yra H_{abs} 24,88–24,99 m lygyje. Sklypo Š dalyje, kultūrinių sluoksnių pjūvių 8–11 vietose pirminis žemės paviršius yra H_{abs} 24,75–24,88 m lygyje. Pirminį žemės paviršių sklypo P dalyje sudaro oksiduotas priesmėlis, centrinėje ir Š dalyse smėlis, smulkus žvyras.

Ties tyrinėto sklypo P riba kultūrinių sluoksnių klodas yra 2–2,1 m storio. Toliau į Š pirminis žemės paviršius žemėja ir pjūvių 3–7 vietose prie centrinio pastato korpuso kultūriniai sluoksniai yra apie 3,23–3,45 m storio (2–3 pav.). Tyrinėto sklypo Š dalyje pjūvių 9–11 kultūriniai sluoksniai yra 3,8–4,1 m storio, bet čia kiemo paviršius yra apie 50 cm aukščiau nei sklypo kiemo P dalyje (4–6 pav.).

Kultūrinių sluoksnių klodą visame tyrinėtame sklype sudaro įvairaus storio pilko juodžemio, smėlio, smulkaus žvyro, maišyto priesmėlio, dumblo sluoksniai. Jie daugiausia sąnašiniai,

suplauti pavasarinių polaidžių ir rudeninių lietingų laikotarpių metu. Prie tolygiai susidariusio sluoksnio reiktų priskirti iki 1 m storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnį, kuris virš pirminio žemės paviršiaus užfiksuotas didesnėje tyrinėto sklypo dalyje. Apatiniuose kultūriniuose sluoksniuose pastebėtos tik retos nedidelės plytų nuoskalos. Išskirtinis centrinėje kiemo dalyje užfiksuotas priesmėlio ir pilkos žemės mišinio sluoksnis, kurio storis siekia 60–105 cm. Jame

4 pav. Kultūrinių sluoksnių pjūvis 10. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 4. Cross-section 10 of the cultural layers.

5 pav. Kultūrinių sluoksnių pjūvis 11. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 5. Cross-section 11 of the cultural layers.

6 pav. XIX a. vidurio pastato pamatų liekanos iš P. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 6. The remains of the mid-19th-century building foundation, as seen from the S.

7 pav. XIX a. vidurio pastato P pamato liekanos iš P. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 7. The remains of the S foundation of the mid-19th-century building, as seen from the S.

surasti archeologiniai radiniai – krosnių kokliai ir buitinės keramikos fragmentai, datuojami XV a. pabaiga – XVI a., yra senesni nei apatiniame sluoksnyje surinkti archeologiniai radiniai, kurie datuojami XVI–XVIII ar net XIX a.

Atrodytų, kad minėtas sluoksnis buvo atvežtas ir supiltas į tyrinėtą sklypą iš kitos Kauno senamiesčio vietos. Supiltų maišytų žemių gali būti apie 300–350 m^2, ir atrodytų, kad jis susidarė kasant nemažos apimties pastato rūsį.

Archeologinius radinius sudaro įvairios paskirties XV–XVII a. buitinės keramikos ir krosnių koklių fragmentai, metalo dirbinių fragmentai, švininiai šratai, sidabrinės ir varinės XVI–XVII a. monetos. Šie radiniai rasti apatiniuose dviejuose kultūriniuose sluoksniuose. Pažymėtina, kad surinkti radiniai pavieniui buvo išmėtyti visame tyrinėtame plote, nerasta didesnių indų šukių lizdų nei krosnių koklių fragmentų sąvartų. Puodyninių koklių kvadratine anga rasti tik keli fragmentai, degti oksidacinėje aplinkoje. Plokštiniai kokliai neglazūruoti ir padengti žalia glazūra, puošti dažniausiai stilizuotu augaliniu, geometriniu ornamentu. Rasti koklių fragmentai nedideli, pagal juos sunku atkurti pilnesnį ornamento piešinį. Atrodytų, kad į tyrinėtus kultūrinius sluoksnius radiniai pateko atsitiktinai ir nėra susisiję su nuolatine žmonių veikla tyrinėtame sklype. Tai patvirtintų ir tai, kad apatiniuose kultūriniuose sluoksniuose nerasta jokių čia buvusio užstatymo pėdsakų.

Kaip atskiras radinių kompleksas paminėtini XIX–XX a. ribos tualeto nuotekų kameros paskutiniame užpylime surasti XX a. 3 dešimtmečio daiktai. Tai porceliano, fajanso ir molio buitinės keramikos šukės, elektros lemputės, žaislų nuolaužos, metalinės muilinės, 1925 m. 20 centų ir 1923–1927 m. Virbalio muitinės plombos. Šie radiniai įdomūs tuo, kad apie juos žinome iš XX a. I pusės šaltinių, bet retas kuris yra juos matęs natūroje.

Archeologinių tyrinėjimų metu rastos 3 statinių liekanos (6 pav.). Pirmo pastato liekanos rastos tyrinėto ploto P dalyje. Jį sudaro dviejų sienų pamatų liekanos. Pirmo P sienos *pamato* arkinių pamatų liekanų rasta tyrinėto ploto P dalyje, 4,2–4,75 m į Š nuo P sklypo ribos, apie 85–125 cm gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus. Iš jų išliko 2 mūrinių stulpų liekanos ir arkinio pamato dalis (7 pav.). Stulpai 1,05–

8 pav. XIX a. vidurio pastato Š pamato liekanos iš P. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 8. The remains of the N foundation of the mid-19th-century building, as seen from the S.

1,82 m ilgio, arkinis pamatas 4,5 m ilgio, sienos apie 70 cm pločio. Sumūryti iš lauko riedulių ir plytų nuolaužų, rišti baltu kalkių skiediniu. Pamatų apačia yra 2,5–2,7 m gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus.

Antras, juostinis *pamatas* rastas 3,1–3,72 m į Š nuo P pamatų. Jų viršus yra 1,1–1,2 m gylyje nuo žemės paviršiaus (8 pav.). Pamatas 55–65 cm pločio, apačia rasta 2,6–2,7 m gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus. Pamatas sumūrytas iš lauko riedulių eilių ir iš plytų nuolaužų, rištų labai blogos kokybės kalkių skiediniu. Pagal kultūrinių sluoksnių stratigrafiją ir istorinius duomenis pamatai datuojami XIX a.

Trečias *statinys* buvo prie pastato P fligelio ŠR kampo, jo viršus yra 65–80 cm gylyje nuo buvusio kiemo žemės paviršiaus (9–10 pav.). Statinys priglaustas prie stovinčio pastato P fligelio R sienos. Statinį sudaro 4,55 m ilgio, 3,26 m pločio stačiakampė patalpa su prie jos Š dalies primūryta stačiakampe 3,05 m ilgio, 1,38 m pločio laiptine (?). Patalpą ir laiptinę skiria 71 cm pločio pertvara, kurioje yra 1,34 m pločio durų anga, kuri buvo perdengta apvalia

9 pav. XIX a. vidurio tualeto nuotekų kamera iš PR. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 9. The mid-19th-century cesspool, as seen from the SE.

10 pav. XIX a. vidurio tualeto nuotekų kamera iš ŠR. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 10. The mid-19th-century cesspool, as seen from the NE.

vienos plytos storio sąrama (11 pav.). Statinio pamatai 69–83 cm pločio, jų apačia rasta 3,1–3,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Statinio P dalis sumūryta iš įvairaus dydžio lauko riedulių eilių, jų išlyginimui naudotos ir plytos bei jų nuoskalos. Š siena sumūryta iš plytų. Mūras rištas baltu geros kokybės kalkių skiediniu. Statinio laiptinės sienų viršus rastas apie 80 cm

gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus. Sienos 46–60 cm storio, sumūrytos iš 26x12,5–13x6–6,3 cm dydžio plytų, nesilaikant kokio aiškesnio plytų rišimo būdo. Statinio grindys išklotos pušinėmis lentomis. Tualetas pastatytas galbūt 1869–1881 m., kai sklype stovėję pastatai išnuomoti moterų gimnazijai.

Prie kiemo ŠV dalyje esančio rūsio R pusės atkasti dviejų besitęsiančių R kryptimi *pamatų* liekanos (12–13 pav.). Pastatas 10,4–10,5 m pločio, pamatai 70–80 cm storio. Pamatai įleisti į žemę per 2,6–2,7 m nuo dabartinio žemės paviršiaus. Jie sumūryti iš įvairaus dydžio lauko riedulių ir 25–25,5x12–13x6 cm dydžio plytų. Tarp šių atkastų pamatų vėliau buvo įrengtas rūsys, perdengtas pusės plytos storio skliautu. Įėjimas į rūsį įrengtas rūsio PV kampe, prie Š fligelio R sienos.

11 pav. XIX a. vidurio tualeto nuotekų kameros vidus iš P. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 11. The mid-19th-century cesspool interior, as seen from the S.

12 pav. Š pastato P sienos pamatas iš P. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 12. The foundation of the S wall of the N building, as seen from the S.

13 pav. Š pastato rūsio R siena iš PR. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 13. The E cellar wall of the N building, as seen from the SE.

Tyrinėtoje teritorijoje kultūrinių sluoksnių storis siekia 2–4,1 m, žemiausias pirminis žemės paviršius yra H_{abs} 24,75–24,88 m lygyje. Daugeliu atvejų šie sluoksniai susidarė polaidžio ir lietaus metu suplaunant žemes nuo Nemuno vagos dešiniojo šlaito. Tai viena žemiausių pirminio žemės paviršiaus vietų Kauno senamiestyje.

The Plot at Gimnazijos St. 2–4 / Šv. Gertrūdos St. 17

The excavation (642 m² in 6 various-sized trenches) on the plot at Gimnazijos St. 2/4, Šv. Gertrūdos St. 17 (Fig. 1) revealed a 2–4.1 m thick bed of cultural layers (Figs. 2–5), the greater part of which consisted of deposits and layers of water-washed grey soil, sand, and more rarely silt. The original ground's surface consisted of sand, oxidised sandy loam, and fine gravel at the H_{abs} 24.75–26.40 m level. The thickest, up to 4.1 m thick, cultural layer was discovered in the N part of the investigated plot, cultural layers up to 2 m thick being found in the S part. The archaeological finds consisted of sherds of various-purpose 15th–17th-century household pottery, stove tile fragments, metal artefact fragments, lead musket balls, and silver and copper 16th–17th-century coins. The 1920s items found discarded inside a building should be mentioned as a separate find complex and include sherds of porcelain, faience, and earthenware household pottery, electric bulbs, broken toys, metal soap dishes, 1925 20-cent coins, and 1923–1927 Virbalis customs seals. The investigation yielded the remains of 5 structures: 3 in the S part of the courtyard; the E side of a cellar in the N part, 2 foundations continuing to the E on the E side of the aforementioned cellar (Figs. 12–13), and the remains of a vanished 19th-century wooden structure in the central part of the courtyard (Figs. 6–11). All of the discovered structures date to the middle – second half of the 19th century, the area's development and the date of their construction having been determined in the course of the historical investigation.

Algirdas Žalnierius,
Dainius Dalčiūnas

Kurpių gatvė 28A

Sklype Kurpių g. 28A, prie jau stovinčio viešbučio pastato R pusės Š kvartalo 22 dalyje numatoma pristatyti 18 m ilgio, 11 m pločio priestatą. Detaliųjų tyrimų metu iki įžemio ištirtas visas pastato užimamas plotas – 198 m². Kauno 22 kvartalas yra senamiesčio PR dalyje prie Nemuno upės. Iš Š jį riboja Kurpių gatvė, iš R – Birštono gatvė, iš P – Karaliaus Mindaugo prospektas, iš V – Palangos gatvė. Numatomas tyrinėti sklypas yra kvartalo ŠR dalyje, prie Kurpių ir Birštono gatvių kampo (1 pav.). Dabartinis žemės paviršius lygus, iškloras betoninėmis trinkelėmis, jo H_{abs} yra 29,30–29,40 m.

Kvartalo istorinius tyrimus 1983 m. atliko B. Sabakonienė (*Kauno paminklų konservavimo instituto archyvas*, f. 5, b. 1111). Sklypo Kurpių g. 26–28, 28A istorinius tyrimus 2020 m. atliko istorikė R. Rickevičienė. Didesnė dalis surinktos istorinės medžiagos susijusi su XIX–XX a., senesnė XV–XVII a. istorinė medžiaga neišliko ar iki šiol nerasta. Iki XVIII a. šis kvartalas buvo Kauno priemiestis, jame nėra pastatų, įtrauktų į nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Pagal istorinius šaltinius XVIII a. kvartale gyveno kailiadirbiai ir magistrato valdininkai, kurie 1775 m. miestui mokėjo po 4 auksinus padūmės mokesčių. Tai patvirtina ir gatvės pavadinimas „Garbarska", reiškiantis odminius ir kailiadirbius. 1790 m. padūmės mokesčių knygose kvartale stovintys pastatai įvertinti kaip medinės gyvenamos lūšnos, už kurias miestui mokami 2 florinai mokesčių. Buvusio užstatymo išaiškinimui daug medžiagos suteikia 1843 ir 1860 m. Kauno planai. Pagal juos XIX a. viduryje prie Kurpių gatvės buvo 5 apie 40 m ilgio, 13 m pločio sklypai. Kvartalo P dalyje galais į Palangos